Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Josefa Fialy a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaje) a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatele **Mgr. O. M.**, zastoupeného JUDr. Romanem Jelínkem, Ph.D., advokátem se sídlem v Praze, Valentinská 56/11, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. února 2015 č. j. 30 Cdo 3719/2014-86, za účasti **Nejvyššího soudu,** jako účastníka řízení, a **Ministerstva spravedlnosti**, se sídlem Praha 2, Vyšehradská 16, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I.
Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 12. 5. 2015 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu, jímž bylo dle jeho tvrzení porušeno jeho ústavně zaručené právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti ve smyslu čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na ochranu soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny, právo na spravedlivý proces a soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, ústavní zásada presumpce neviny zakotvená v čl. 40 odst. 2 Listiny, právo na náhradu škody způsobené výkonem veřejné moci ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny, jakož i práva vyplývajícího z čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3 a čl. 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).
2. Z obsahu spisu, vedeného Obvodním soudem pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) ve věci sp. zn. 22 C 100/2012, který si Ústavní soud vyžádal, se podává, že stěžovatel byl ode dne 26. 1. 2003 trestně stíhán pro podezření ze spáchání zvlášť závažného trestného činu podvodu ve smyslu ustanovení § 250 odst. 1, odst. 3 písm. a) a odst. 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákon“). Usnesením Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 23. 7. 2010 č. j. 40 T 3/2006-10893, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“) ze dne 9. 3. 2011 sp. zn. 5 To 100/2010, bylo toto stíhání podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“), zastaveno z důvodu jeho promlčení. Městský soud dospěl k závěru, že jednáním obžalovaných nemohly být naplněny znaky trestného činu podvodu, nýbrž trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku ve smyslu ustanovení § 255 odst. 1 a odst. 2 písm. b) trestního zákona. U tohoto trestného činu je však jiná, a sice pětiletá promlčecí lhůta jeho trestnosti. Ta v daném případě uplynula a městskému soudu tedy nezbylo, než trestní

stíhání obžalovaných zastavit. Zároveň však v odůvodnění uvedeného usnesení uvedl, že zjištěné skutečnosti umožňují „*učinit závěr o tom, že obžalovaní (...) spáchali trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku ve smyslu ustanovení § 255 odst. 1 a 2 písm. b) trestního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 1997*“.

3. Stěžovatel následně požadoval po Ministerstvu spravedlnosti náhradu škody vzniklé v souvislosti s popsaným trestním stíháním. Po odmítnutí jeho požadavků podal k obvodnímu soudu žalobu na zaplacení částky 2 813 033 Kč, částky 5 960,80 USD a částky 6 050 Euro, s příslušenstvím, jako škody spočívající jednak v nákladech vynaložených za právní zastoupení ve výši 1 243 670 Kč, jednak v nákladech vynaložených na zpracování znaleckého posudku ve výši 119 000 Kč a konečně v ušlém zisku za období od 28. 2. 2003 do 23. 8. 2011, kdy byly žalobci zajištěny účty v bance a došlo tak ke zkrácení jeho majetku o ušlý příjem, který by získal jako úroky z půjčky. Obvodní soud zamítl tuto žalobu rozsudkem ze dne 27. 1. 2013 č. j. 22 C 100/2012-31, a zároveň rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dospěl přitom k závěru, že nárok na náhradu škody za nezákonné trestní stíhání lze stíhanému přiznat pouze za situace, kdy bylo trestní stíhání vedeno pro jednání dovolené, případně pro trestné jednání, kterého se však nedopustil obviněný. Tento závěr dovozuje obvodní soud z úmyslu zákonodárce, promítnutého do znění ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“). Toto ustanovení upravuje situace, v nichž náhrada škody neodsouzenému pachateli nepřísluší. Byť zákon mezi takové situace výslovně neřadí uplynutí promlčecí lhůty pro zahájení trestního stíhání, lze dle obvodního soudu uvedené ustanovení na daný případ přesto aplikovat, neboť z poznatků získaných v proběhnuvším trestním řízení nelze mít pochyb, že stěžovatel spáchal trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku ve smyslu ustanovení § 255 odst. 1 a odst. 2 písm. b) trestního zákona, ve znění účinném do 31. prosince 1997. Uvedené závěry jsou dle obvodního soudu podpořeny judikaturou Nejvyššího soudu, který rozsudkem ze dne 17. 9. 2012 sp. zn. 28 Cdo 605/2012 rozhodl skutkově totožnou věc. Obvodní soud tedy své rozhodnutí uzavřel konstatováním, že pokud byl stěžovatel přesvědčen o své nevině, nic mu nebránilo domoci se pokračování v trestním řízení, o čemž byl řádně poučen. Zdůraznil přitom klasickou právní zásadu *ex iniuria ius non oritur* (z bezpráví právo nevznikne). Z výše uvedených důvodů je nárok žalobce na náhradu škody, spočívající v ušlém zisku a nákladech vynaložených za účelem obhajoby ve skončeném trestním řízení, vyloučen.

4. Odvolání stěžovatele městský soud zamítl rozsudkem ze dne 28. 4. 2014 č. j. 68 Co 101/2014-55. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu obvodního, že v daném případě je třeba analogicky aplikovat ustanovení § 12 zákona č. 82/1998 Sb. Nad rámec argumentace obvodního soudu dodal, že uplynutím promlčecí lhůty trestnosti určitého činu nenastává nezákonnost trestního stíhání pro takový čin. Opožděná reakce státu na něj, a zánik povinnosti pachatele strpět za něj trest, by samy o sobě neměly zakládat právo pachatele na kompenzaci způsobené škody. V daném trestním řízení tak zcela absentuje nezákonné rozhodnutí, jakožto základní podmínka pro vznik nároku na náhradu škody. Tato skutečnost měla být stěžovateli známa, pročež mu byla dána možnost v trestním řízení pokračovat a domoci se tak zprošťujícího rozsudku a následně i kompenzace za nezákonné stíhání.

5. Stěžovatel napadl rozhodnutí odvolacího soudu dovoláním, které bylo Nejvyšším soudem odmítnuto. Odkázal přitom na svou jednoznačnou a ustálenou judikaturu, v níž v opoře o smysl a systematiku zákona č. 82/1998 Sb. zastává názor o vyloučení možnosti náhrady škody v případech, kdy je sice trestní stíhání zastaveno, avšak z trestního řízení je zřejmé, že se pachatel protiprávního jednání dopustil. Nárok na náhradu škody je třeba odvozovat od jednání, nikoliv právní kvalifikace, pro něž byl obviněný stíhán a v tomto směru musí být potvrzeno, že se stíhaná osoba tohoto jednání nedopustila, resp. nepodařilo se prokázat, že by se ho dopustila, anebo že takové jednání je právně dovolené. Odškodnění v jiné situaci považuje naopak Nejvyšší soud za rozporné s dobrými mravy a obecnými principy spravedlnosti.

II.
Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel spatřoval porušení svých základních práv a svobod v ústavně nepřijatelném posouzení jeho nároku na náhradu škody způsobené jeho dlouholetým trestním stíháním. Nezákonnost předmětného stíhání dovozuje stěžovatel mimo výsledku, tedy jeho zastavení pro nemožnost stěžovatelova odsouzení, také ze skutečnosti, že orgány činné v trestním řízení již od roku 1999 věděly, že stíhání pro trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku ve smyslu ustanovení § 255 odst. 1 a odst. 2 písm. b) trestního zákona není z důvodu promlčení možné. Přesto však úmyslně zahájily trestní stíhání s nesprávnou právní kvalifikací stěžovatelova jednání a toto stíhání trvalo osm let, než bylo zastaveno výše uvedeným usnesením městského soudu, a to na základě podobné argumentace, kterou stěžovatel a další obvinění uplatňovali od počátku trestního stíhání. Trestní stíhání tak bylo zahájeno, aniž by k tomu byly splněny zákonné podmínky, což musí jít dle ustálené judikatury Ústavního soudu plně k tíži odpovědných státních orgánů. Tyto ve stěžovatelově případě nepostupovaly v souladu se zákonnými a ústavními požadavky, v důsledku čehož vznikla stěžovateli značná škoda, vyčíslená v petitu žaloby, představující částku, kterou musel stěžovatel vydat na svou obhajobu, dále ušlý zisk a nemateriální újmu. S odkazem na konkrétní judikaturu Ústavního soudu považuje stěžovatel za zcela spravedlivé, aby tyto značné náklady, vynaložené z důvodu realizace ústavně zaručeného práva na obhajobu ve zbytečně vedeném trestním řízení, nesl stát.

7. Dále stěžovatel rozporuje hlavní argument obecných soudů, které odmítly stěžovatelův nárok na náhradu škody zejména s poukazem na závěr městského soudu o spáchání trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku ve smyslu ustanovení § 255 odst. 1 a odst. 2 písm. b) trestního zákona. Stěžovatel poukazuje na to, že žádný takový definitivní závěr nebyl v trestním řízení vysloven, ba naopak městský soud dospěl k závěru o stěžovatelově nevině. Vina musí být v trestním řízení prokázána v nejvyšším možném stupni jistoty, který lze od lidského poznání požadovat. V odůvodnění usnesení městského soudu, kterým bylo zastaveno stěžovatelovo trestní stíhání, se uvádí, že zjištěné skutečnosti „*umožňují učinit závěr*“ o spáchání uvedeného trestného činu, avšak „*pro případ uznání vinnými*“, by obžalovaným hrozil trest odnětí svobody do pěti let, pročež není možné takové stíhání pro promlčení zahájit, resp. v něm pokračovat. Z citovaných slovních spojení je dle stěžovatele zřejmé, že městský soud se otázkou viny závazně nezabýval v požadované míře a nerozhodl o ní. Výsledek trestního řízení tedy nedokládá, že se stěžovatel dopustil trestného činu, a proto je hlavní argument obecných soudů neaplikovatelný na projednávanou věc. Odmítnout je

dle stěžovatele nutné rovněž argument obecných soudů, že stěžovatel mohl na projednání trestní věci trvat a prokázat tak svou nevinu. V situaci, kdy trestní stíhání trvalo osm let, a stěžovateli v něm vznikly mimo jiné značné náklady, nelze považovat za spravedlivý požadavek, aby stěžovatel takové řízení, se všemi negativními dopady do majetkové i osobnostní sféry stěžovatelova života, prodlužoval.

8. K dalšímu porušení stěžovatelových práv mělo dojít v důkazním řízení. Soudy v napadeném řízení samy vynesly závěr o spáchání trestného činu, ačkoliv k tomu nemají kompetenci, neboť jsou zcela vázány závěry soudů trestních, které v dané věci nevydaly rozhodnutí o tom, že byl spáchán trestný čin. Otázku případného zavinění stěžovatele ve vztahu k předmětu řízení, kterým byla nezákonnost vedení trestního stíhání, měly soudy hodnotit na základě rozsáhlého dokazování. Taková povinnost vyplývá jednak ze zásady přímosti, ale především z rozdílného předmětu trestního a kompenzačního řízení. Stěžovatel v napadeném řízení navrhoval provedení všech relevantních důkazů. Jediným v potaz vzatým důkazem byl obsah usnesení městského soudu, kterým bylo stěžovatelovo trestní stíhání zastaveno. Obecné soudy se tak vůbec nezabývaly otázkou, zda bylo trestní stíhání zahájeno v souladu se zákonem.

9. K vážnému pochybení došlo dle stěžovatele i při aplikaci soudy vybraných právních předpisů. Dle jejich vlastních odůvodnění byl stěžovatelův návrh zamítnut na základě analogické aplikace ustanovení § 12 zákona č. 82/1998 Sb. Tím porušily zásadu zákazu analogie ve veřejném právu, a to ještě ve prospěch státu, vystupujícího bezpochyby jako silnější strana celého vztahu a v postavení škůdce. Při rozhodování o odpovědnosti státu je dle stěžovatele nutné brát vždy na zřetel větší sepětí této problematiky s ústavním právem, neboť jsou jejími právními normami řešeny negativní dopady vztahů, v nichž stát vystupoval ve vrchnostenském postavení. V dané věci byl stěžovatel státem vtažen do trestního řízení s nutnou obhajobou pro podezření ze spáchání zvlášť závažného trestného činu. Analogie v neprospěch takto slabší strany porušuje dle stěžovatele v nepřiměřené intenzitě princip právní jistoty a předvídatelnosti postupu státní moci, jak je chápán v judikatuře Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. Při této aplikaci pak soudy nezohlednily ústavněprávní základ nároku. Ten dle stěžovatele spočívá ve vážné újmě na stěžovatelových ústavních právech, která trvala osm let a ukázala se být zcela zbytečná, když pro její působení neměly orgány činné v trestním řízení dostatečné zákonné oprávnění. Odpovědnost státu je přitom objektivní a nelze se jí zprostit. Stěžovatel tedy uzavírá, že v jeho případě došlo k zúžení ústavního práva na kompenzaci škody, zakotveného v čl. 36 odst. 3 Listiny, a to pomocí nepřípustné analogie zákona č. 82/1998 Sb. Ze všech výše uvedených důvodů tedy stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

III.
Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

10. Na základě výzvy Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud, který ve svém vyjádření uvedl, že napadeným rozhodnutím nebyla porušena stěžovatelova ústavní práva, a odkázal na odůvodnění svého usnesení. Na obsah svého rozhodnutí odkázal i městský soud, který konstatoval, že odůvodnění ústavní stížnosti je v podstatě pouze opakováním již dříve uvedených argumentů. Rozhodnutí městského soudu je zcela v souladu s procesními předpisy a judikaturou Nejvyššího soudu. Proto městský soud navrhl ústavní stížnost zamítnout. Obvodní soud pro Prahu 2 a vedlejší účastník řízení se k výzvě Ústavního soudu nevyjádřily.

11. Stěžovatel v replice vyjádřil názor, že obecné soudy na jeho obsáhlou ústavněprávní argumentaci nijak nereagovaly, ponechávajíce zřejmě tuto aktivitu na Ústavním soudu. Ten by však jejich procesní úkol neměl zastupovat, neboť to by znamenalo porušení principu rovnosti stran řízení před Ústavním soudem.

IV.
Formální předpoklady projednání návrhu

12. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV.
Posouzení důvodnosti návrhu

13. Ústavní soud po posouzení obsahu projednávané ústavní stížnosti (§ 42 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu) dospěl k závěru, že návrh není důvodný. Byl při tom veden následujícími úvahami.

14. Ve vztahu k námitce dodržení ústavně zakotvených procesních záruk spravedlivého procesu, zde konkrétně ve vztahu k vznesené námitce rozsahu důkazního řízení, dospěl Ústavní soud k závěru, že principy spravedlivého procesu byly v předmětném řízení dodrženy. Není s nimi v rozporu, jsou-li jedinými důkazy, provedenými v kompenzačním řízení dle zákona č. 82/1998 Sb., pouze důležité části spisu z řízení, v němž mělo dojít k tvrzenému protiprávnímu postupu. Takový postup je obvykle pro posouzení protiprávnosti výkonu veřejné moci dostatečný a dokazování lze dle uvážení soudu doplnit, vyžaduje-li to povaha předmětu sporu (právní povinnosti porušené státem). Stěžovatel v napadeném řízení požadoval náhradu škody vzniklé trestním stíháním, jehož nezákonnost dovozuje z výsledku řízení, tedy jeho neodsouzení za spáchání trestného činu podvodu. V takovém případě není nutné trvat na provádění jiných než listinných důkazů z napadeného trestního řízení, přičemž je třeba zdůraznit, že ani sám stěžovatel fakticky žádné jiné konkrétní důkazní návrhy nevznesl jak v původní žalobě, tak při ústních jednáních před nalézacím a odvolacím soudem (srov. příslušné protokoly na č. l. 30 a 52 spisu obvodního soudu).

15. Ústavní soud nemohl přisvědčit ani související námitce možné svévole v posuzování stěžovatelovy viny ze spáchání trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku a souvisejícího porušení ustanovení § 135 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“). Relevantní část uvedeného ustanovení zní: „*Soud je vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal*.“. Zde sluší připomenout, že uvedené ustanovení je ustáleně vykládáno tak, že soudy jsou v občanskoprávním řízení vázány toliko výrokem odsuzujícího rozsudku trestního soudu (popř. přestupkového orgánu). Dle

judikatury [srov. např. nález ze dne 29. 4. 2004 sp. zn. IV. ÚS 469/02 (N 61/33 SbNU 113)] i doktríny (srov. např. JIRSA, J. a kol.: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář*. Kniha II. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 369, nebo DAVID, L., *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 609) naopak soud není vázán rozsudkem zprošťujícím, usnesením, kterým je trestní stíhání zastaveno, a dokonce ani odůvodněním odsuzujícího rozsudku. Osoba, která není odsouzena v trestním řízení tak vůbec nemusí být úspěšná v souvisejících řízeních občanskoprávních. V nich soudy tedy mohou samy posoudit otázky, řešené toliko v odůvodnění rozhodnutí trestních soudů či jiných orgánů činných v trestním řízení. Z výše uvedeného je dle Ústavního soudu patrné, že soudy ve stěžovatelově věci nepřekročily meze dané jim ustanovením § 135 občanského soudního řádu.

16. Rozhodující soudy proto nebyly vázány výrokem žádného trestního rozsudku a bylo plně v jejich pravomoci posoudit jednání stěžovatele a jeho dopady v řízení o přiznání nároku na náhradu škody způsobené trestním stíháním. Jak bylo uvedeno výše, soudy při tomto posouzení vzaly v potaz zejména odůvodnění usnesení městského soudu, zastavujícího trestní stíhání, to následně určitým způsobem interpretovaly (k ústavní konformitě tohoto výkladu viz níže). Lze tedy uzavřít, že vzhledem ke skutkovým okolnostem případu bylo důkazní řízení dle Ústavního soudu vedeno způsobem a v rozsahu umožňujícím spravedlivě posoudit právní a skutkové otázky, které byly předmětem kompenzačního řízení. Jeho vedením tedy nedošlo k porušení stěžovatelových základních práv a svobod.

17. V žalobě stěžovatel nenamítal nic, co by nasvědčovalo tomu, že by vůči němu orgány činné v trestním řízení postupovaly svévolně, šikanózně, apod. Ve skutečnosti způsob a důvody vedení trestního stíhání stěžovatel nijak nekomentuje (srov. č. l. 1 až 7 a 34 až 39 spisu obvodního soudu). Nenavrhuje pak v tomto směru provedení žádných konkrétních důkazů ani v žalobě, ani při ústním jednání u obvodního soudu (srov. č. l. 30 spisu obvodního soudu). Nosný argument stěžovatelovy žaloby spočívá tedy na tvrzení o vyvrácení obvinění (a následné obžaloby) ze spáchání trestného činu podvodu. Soudy však jeho žalobu na náhradu škody zamítly prostřednictvím analogické aplikace ustanovení § 12 zákona č. 82/1998 Sb., které vypočítává situace, v nichž nárok na odškodnění za škodu způsobenou v trestním či obdobném řízení nevznikne. Konkrétně toto ustanovení stanoví, že (§ 12 odst. 1) právo na náhradu škody nemá ten, a) kdo si vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného opatření zavinil sám, nebo b) kdo byl zproštěn obžaloby nebo bylo proti němu trestní stíhání zastaveno jen proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný nebo že mu byla udělena milost anebo že trestný čin byl amnestován. Podle § 12 odst. 2 právo na náhradu škody dále nevznikne, pokud a) v řízení nebylo možno pokračovat z důvodů uvedených ve zvláštním předpisu, b) bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno a nastaly účinky zastavení trestního stíhání, c) výrok o zastavení trestního stíhání byl součástí rozhodnutí o narovnání, d) trestní stíhání bylo zastaveno z důvodů uvedených ve zvláštním předpisu.

18. Výrok napadeného rozhodnutí se tedy fakticky opírá o závěr, že přiznat nárok na náhradu trestním stíháním vzniklé škody nelze osobě, která byla stíhána pro jednání, jež představuje trestný čin, jehož trestnost je však již promlčena. Takový závěr nenarušuje dle Ústavního soudu samotnou podstatu práva zakotveného v čl. 36 odst. 3 Listiny, neboť je vyjádřením ústavně konformní zásady trestní legislativy, dle níž se musí státní orgány pokusit vyšetřit a postihnout veškeré trestně závadné jednání, u nějž není dostatečně zřejmá bezúspěšnost (resp. neoprávněnost) takové snahy.

19. Ustanovení § 12 uvedeného zákona nelze aplikovat formalisticky, bez ohledu na konkrétní okolnosti daného případu, toliko podle výsledku trestního stíhání, nýbrž je třeba vždy zkoumat, zda stěžovatelem tvrzená újma není důsledkem svévolného postupu orgánů činných v trestním řízení, ve kterém nebyly respektovány požadavky čl. 2 odst. 2 a čl. 8 odst. 2 Listiny. Existenci jakékoliv újmy v takovémto významu stěžovatel v dané věci netvrdil a Ústavní soud s ohledem na obsah jeho žaloby dospěl k závěru, že stěžovatel opřel svůj nárok na náhradu škody pouze o tvrzení stran neoprávněnosti vedení trestního stíhání jako celku. Bylo tedy namístě posoudit, zda trestní stíhání bylo zahájeno a vedeno svévolně.

20. Jako svévoli při zahájení nebo vedení trestního stíhání dle Ústavního soudu nelze označit situaci, kdy trestní řízení skončí neodsouzením pachatele toliko v důsledku rozdílných názorů jednotlivých orgánů činných v trestním řízení. Nikoliv každý postup, později prohlášený za nesprávný, který neskončí odsouzením stíhané osoby, představuje nutně svévoli [srov. např. nález ze dne 17. 7. 2002 sp. zn. II. ÚS 429/01 (N 92/27 SbNU 79)]. Uvedené platí nejčastěji při hodnocení skutkových okolností a z něj vzešlých právních závěrů. Najít spravedlivá kritéria pro určení hranice mezi svévolí, kde nárok na odškodnění vzniká, a toliko nakonec odmítnutým názorem, který nemusí s ohledem na důvody jeho odmítnutí představovat protizákonný postup, je úkolem soudu rozhodujícího v kompenzačním řízení. Ten musí po důkladném zhodnocení důkazů posoudit, zda měl ten který orgán činný v trestním řízení dostatečný legitimní důvod považovat za oprávněný postup, který byl v konečném důsledku označen za nesprávný, nebo se jednalo o svévoli ve smyslu čl. 2 odst. 2 Listiny. Takové posouzení je jedním z nezbytných předpokladů spravedlivého rozhodnutí o existenci nároku na náhradu škody. Soudy tak v kompenzačním řízení posuzují zákonnost veškerého postupu státní moci, tedy i postupu ostatních soudů, pokud zákon výslovně nestanoví jinak. Tím však není dána normativní závaznost názoru soudu v kompenzačním řízení kupříkladu pro trestní soudy, jejichž závěry o spáchání trestného činu jsou naopak obecně závazné (srov. např. ustanovení § 135 občanského soudního řádu) a s ohledem na zásadu presumpce neviny omezující i práva soukromých osob (srov. nález ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. II. ÚS 577/13, dostupný na http://nalus.usoud.cz).

21. Ústavní soud předmětné trestní stíhání jako celek za projev svévole orgánů činných v trestním řízení neshledal. Obecné soudy v tomto směru sice žádné zevrubné hodnocení neprovedly, a skutečnosti, které odůvodňují závěr o stěžovatelově vině, nijak podrobně nehodnotily. Své závěry založily na citaci závěru několik let starého, neveřejného a více než stostránkového usnesení městského soudu, zastavujícího trestní stíhání, což nelze v tomto směru považovat za vyčerpávající odůvodnění. Takový postup lze označit za pochybení, avšak nikoliv takového druhu, aby muselo vést ke zrušení napadených rozhodnutí pro jejich neústavnost. Trestní stíhání bylo zahájeno v souvislosti s tzv. kauzou H-systému, ve které bylo stěžovateli orgány činnými v trestním řízení kladeno za vinu, že se svým jednáním ve vysoké pozici na pobočce Komerční banky, a. s., zejména při uzavírání smluv podílel na organizované podvodné trestné činnosti, v jejímž důsledku byla banka připravena o značné peněžní prostředky. Následně bylo vedeno velmi rozsáhlé důkazní řízení, které vyústilo v zastavení trestního stíhání usnesením městského soudu ze dne 23. 7. 2010 č. j. 40 T 3/2006-10893. Za *ratio decidendi* tohoto rozhodnutí považuje Ústavní soud závěr, že obžalobě se nepovedlo v požadované míře prokázat, že by se stěžovatel spolupodílel na podvodném (tedy úmyslném) jednání jiných osob. Přitom městský soud velmi obsáhle rozporuje skutková a právní tvrzení obžaloby. Z odůvodnění uvedeného usnesení, jakož i navazujícího

usnesení vrchního soudu ze dne 9. 3. 2011 sp. zn. 5 To 100/2010, dle Ústavního soudu jasně vyplývá, že v trestním řízení není možné pokračovat jednak s ohledem na promlčení trestnosti trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku ve smyslu ustanovení § 255 odst. 1 a odst. 2 písm. b) trestního zákona, jednak pro nedostatečné prokázání naplnění všech znaků trestného činu podvodu. V odůvodnění napadených rozhodnutí však nelze shledat žádný náznak toho, že by orgány činné v trestním řízení musely od počátku vědět o neoprávněnosti trestního stíhání.

22. V postupu popsaném v uvedených trestních rozhodnutích neshledal Ústavní soud žádnou svévoli, podtrhující neoprávněnost celého trestního řízení nebo jeho podstatné části. Stěžovatel pak žádnou takovou námitku v celém kompenzačním řízení ani nevznesl. V tomto ohledu tedy zamítnutí stěžovatelovy žaloby nepředstavuje porušení jeho ústavně zaručeného práva zakotveného v čl. 36 odst. 3 Listiny. Celá věc byla poměrně složitá, a to jak právně (srov. první vrácení věci městskému soudu usnesením vrchního soudu ze dne 4. 11. 2009 č. j. 5 To 51/2009-10778), tak především skutkově, kdy městský soud na desítkách stran odůvodnění svého usnesení popisuje hodnocení jednotlivých důkazů. Z toho důvodu je nepřípadný stěžovatelův odkaz na nález ze dne 27. 9. 2007 sp. zn. II. ÚS 789/06 (N 150/46 SbNU 489), v němž Ústavní soud vytkl orgánům činným v trestním řízení vedení nákladného a dlouhého důkazního řízení ve věci, která byla odložena na základě právního závěru, ačkoli se tak mohlo při absenci jakýchkoli indicií stát daleko dříve. Tak tomu však ve stěžovatelově případě nebylo, neboť soud a ostatní orgány činné v trestním řízení musely, a také tak učinily, velmi pečlivě zkoumat relevantní skutkové okolnosti, které měly obvinění ze spáchání úmyslného trestného činu buď potvrdit, anebo vyvrátit.

23. Dále bylo třeba posoudit, zda v řízení soudy přijatý výklad podústavních předpisů lze označit za ústavně konformní. Co se týče analogického užití ustanovení § 12 zákona č. 82/1998 Sb., nemůže Ústavní soud přisvědčit stěžovateli, že by takovým postupem došlo k nepřípustnému zásahu do principu právní jistoty. Vztah státu a jednotlivce upravený v zákoně č. 82/1998 Sb. se obecně řídí zásadami občanského práva [srov. ustanovení § 26 zákona č. 82/1998 Sb. nebo nález ze dne 30. 4. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 18/01 (N 53/26 SbNU 73; 234/2002 Sb.)], avšak s nutným přihlédnutím k jeho ústavněprávnímu rozměru. Z toho jsou pak odvozeny obecně uznávané představy o spravedlnosti obsahu tohoto vztahu, ideálně následně promítnuté do zákonné úpravy, která však nemůže být nikdy úplná, jak z hlediska výčtu skutečností vedoucích ke škodě a určení výměry případné náhrady, tak z hlediska výčtu konkrétní podoby všech okolností rozhodujících o oprávněnosti či neoprávněnosti výkonu státní moci, kterým by mohla být způsobena škoda. Z právě uvedeného tak dle Ústavního soudu vyplývá nejen možnost, ale i povinnost aplikovat v určitých případech ustanovení zákona č. 82/1998 Sb., popř. jiných relevantních právních předpisů, analogicky, s rozumně vysvětlenými důvody a přiměřenými dopady takového postupu [srov. usnesení ze dne 17. 1. 2013 sp. zn. II. ÚS 4682/12 (dostupné na http://nalus.usoud.cz) k skutkově obdobné věci]. Přitom však, na rozdíl od trestního řízení, neplatí, že by analogie musela být pouze ve prospěch obviněného, který je v kompenzačním řízení v postavení žalobce, ačkoliv je to vzhledem k faktickému propojení normotvůrce a žalovaného v jednom subjektu nanejvýš žádoucí. V daném případě došlo k analogické aplikaci ustanovení značně obecného, když zejména jeho druhý odstavec dostává konkrétní podobu jen díky soudcovské praxi a normativně nezávazným poznámkám pod čarou. Důležité rovněž je, že daný problém byl řešen již v předchozí judikatuře Nejvyššího soudu. Stěžovatel,

zastoupený od počátku řízení právním zástupcem, proto nemohl nabýt legitimní očekávání stran nezpochybnitelnosti svého nároku na náhradu škody.

24. Nosný důvod napadených rozhodnutí však z hlediska hodnot materiálního právního státu dle Ústavního soudu obstojí, neboť povinnost stěžovatele strpět trestní stíhání, v jehož rámci je teprve složitým a rozsáhlým skutkovým dokazováním zjištěno promlčení trestnosti stíhaného jednání, nelze dle Ústavního soudu považovat za protiústavní, a to včetně peněžních nákladů, které v této souvislosti vznikají. Je tomu tak především proto, že každé trestní stíhání je vedeno pro určité jednání fyzické či právnické osoby, a přestože je trestněprávní kvalifikace takového jednání zákonem vyžadovaným požadavkem pro oprávněnost každého stíhání, je tento požadavek především formalitou, která má dát fázi vyšetřování určitý směr a formální podobu. Za podstatnou je v tomto směru třeba považovat skutečnost, že takováto formální kvalifikace není pro další fáze trestního řízení nijak závazná (srov. např. ustanovení § 220 odst. 3 trestního řádu) a naopak jsou všechny orgány vázány skutkovým vymezením postihovaného jednání (srov. např. ustanovení § 220 odst. 1 trestního řádu). Nepotvrzení původní právní kvalifikace daného jednání neznamená nezákonnost trestního stíhání, neboť pachatel může být zásadně odsouzen pro totéž trestné jednání, subsumované však pod jiné ustanovení trestního zákoníku. Právě ve světle uvedených závěrů je třeba interpretovat ustálený závěr Ústavního soudu, dle nějž je třeba z povinnosti jednotlivce podrobit se úkonům trestního řízení dovodit povinnost nahrazení tím způsobené újmy, „*pokud se prokáže, že trestnou činnost nespáchal (...) Pokud by taková perspektiva neexistovala, nebylo by možno trvat na povinnosti jednotlivce taková omezení v rámci trestního stíhání snášet. (...) Proto je spravedlivé, za situace, kdy je možno prokazatelně dovodit, že orgán činný v trestním řízení zjevně vybočil z intencí zakládajících důvodnost trestního stíhání, aby náklady, upínající se k realizaci ústavního práva hájit se prostřednictvím obhájce (čl. 40 odst. 3 Listiny), byly trestně stíhané osobě přiznány jakožto náhrada materiální újmy způsobené opatřením státu.*“ [srov. nález ze dne 3. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3026/07 (N 42/52 SbNU 423)]. Skutečnost, že pachatele již z nejrůznějších důvodů odsoudit nelze, nečiní rovněž, s výjimkou vědomě svévolného postupu, celé trestní stíhání nezákonným. Skutečným původcem celého trestního řízení je totiž v takovém případě stále pachatel jinak trestného jednání, jehož aspekty mohou však být v důsledku nejrůznějších okolností (plynutím času, procesní aktivitou účastníků, zničenými důkazy, apod.) zastřeny až do fáze trestního řízení před soudem. V takovém případě nelze vedení trestního stíhání považovat za neoprávněný výkon státní moci, neboť orgány činné v trestním řízení mají ústavně konformní povinnost stíhat veškeré jednání, které je s určitou mírou pravděpodobnosti trestné a jeho stíhání může vést k odsouzení pachatele (srov. ustanovení § 2 odst. 3 trestního řádu).

25. Vzhledem k právě uvedenému dospěl Ústavní soud, s ohledem na okolnosti případu, k závěru, že neskončilo-li trestní řízení odsouzením obviněného, je třeba posuzovat případné nároky na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny s přihlédnutím k požadavku, aby to byl demokratický právní stát, kdo má povinnost stíhat trestnou činnost a aby to ten, proti kterému je stíhání zaměřeno (podezřelý, obviněný, obžalovaný), kdo je povinen jeho úkony v trestním stíhání strpět. Ustanovení § 12 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem nelze proto aplikovat formalisticky, toliko podle výsledku trestního stíhání. Je třeba vždy zkoumat, zda stěžovatelem tvrzená újma není důsledkem svévolného postupu orgánů činných v trestním řízení, ve kterém nebyly

respektovány požadavky čl. 2 odst. 2 a čl. 8 odst. 2 Listiny; takovým případem není situace, která nastala v projednávané věci, tedy stav, kdy byly teprve v průběhu trestního řízení na základě složitého a dlouhého dokazování objasněny skutkové aspekty páchané trestné činnosti, které však na základě toho musely vést k závěru orgánů činných v trestním řízení, že je třeba věc posoudit podle pro obviněného příznivější kvalifikace trestného jednání, a tudíž s tím důsledkem, že jeho trestní stíhání bude nadále nepřípustné, když promlčecí lhůta je podle nové právní kvalifikace kratší.

26. Nakonec bylo třeba posoudit ústavní přijatelnost hodnocení důkazů v napadeném řízení. Stěžovatel v ústavní stížnosti především brojí proti závěru, že obecné soudy konstatovaly jeho provinění toliko na základě vyjádření městského soudu, dle kterého zjištěné skutečnosti, „*umožňují učinit závěr*“ o tom, že stěžovatel spáchal trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku. Ani v tomto směru nemůže Ústavní soud stěžovateli přisvědčit. Usnesení městského soudu ze dne 23. 7. 2010 č. j. 40 T 3/2006-10893 a usnesení vrchního soudu ze dne 9. 3. 2011 sp. zn. 5 To 100/2010 dávají totiž ve svém celku dle Ústavního soudu dostatečný podklad pro takový závěr. Na uvedenou otázku nelze nahlížet toliko skrze zmíněnou pasáž na str. 100 a 101 usnesení městského soudu, ale rovněž i dalších částí předmětných trestních usnesení. Uvedené hodnocení obecných soudů je tak dle Ústavního soudu podpořeno rovněž konkrétními závěry městského a vrchního soudu stran skutkového stavu, kupř. o vědomém zvýšeném riziku poškození Komerční banky, a. s., jež „*nepochybně naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu poškozování povinnosti při správě cizího majetku*“ (srov. např. str. 100 a 139 usnesení městského soudu a str. 10, 11 a 13 usnesení vrchního soudu). Nahlíženo tedy z celkového kontextu odůvodnění uvedených usnesení trestních soudů, nelze závěry obecných soudů v kompenzačním řízení označit za svévolné. Vzhledem k tomu, jak obsáhle byla obě uvedená usnesení odůvodněna, neměly obecné soudy dle Ústavního soudu povinnost provádět další dokazování. Naopak důkazní břemeno nesl především stěžovatel. Ze spisového materiálu však nevyplývá, že by v celém kompenzačním řízení tvrdil nebo prokazoval nesprávnost skutkových závěrů prokazujících spáchání jemu vytýkaného jednání.

27. Stěžovatel tedy dle Ústavního soudu neprokázal, že by orgány činné v trestním řízení postupovaly takovým způsobem, který by nezbytně vedl k přiznání náhrady tvrzené škody (sub 3) v souvislosti s předmětným trestním řízením. Z pouhého neodsouzení stěžovatele přitom taková nezbytnost nevyplývá, neboť dle zásad českého ústavního pořádku není v určitých případech nutné nahradit stíhané osobě újmu vzniklou v souvislosti s trestním řízením, které nebylo zahájeno svévolně a nebylo vedeno způsobem, který by vykazoval znaky libovůle. Závěr o stěžovatelově spáchání činu, porušujícího trestní zákon, vyslovený soudy v občanskoprávním řízení na základě zkoumání trestních rozhodnutí, je s ohledem na specifické okolnosti projednávané věci legitimním důvodem pro nepřiznání stěžovatelem požadované náhrady vzniklé újmy. Ústavní stížnost tak nebyla shledána důvodným návrhem a byla proto zamítnuta v celém rozsahu podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 19. ledna 2016

Josef Fiala
předseda senátu